

חינוך לחיים

סוכות

'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר'

המיוחד באתרוג שטעם עצו ופריו שווה. והרי ידוע שהאדם דומה לעץ שנא' 'כי האדם עץ השדה' ומכאן נלמד שצריך האדם לחנך את בניו וכמובן את עצמו ששתיהם ילכו יחד בדרך ה' בשווה. וממילא כל נטיעותיו יהיו כמותו לעבוד את ה' בכוונה ואז 'טעם עצו ופריו שווין' כי כשהבנים הולכים בדרך האבות וממשיכים את שרשרת הדורות טעם הפרי כטעם העץ. וזה בעצם הברכה בתענית דף ה, אילן אילן במה אברכך?? אלא יהי רצון שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך. ואין לאדם נחת ושמחה גדולה יותר מכך שבניו ממשיכים בדרכו אחריו. וכך ראיתי מסבירים את הפס' 'ולקחתם לכם' דרשו חז"ל בסוכה דף מ'לכם, לכל צרכיכם'. מי שמחנך את בניו בדרכי אבות, שטעם עצו ופריו שווים, זה נותן חיות לאב בעולם הזה, ומתבאר הפסוק כך, אם חפץ אתה לראות חיים טובים בחיי העולם הזה, הקפד על החינוך בדרך האבות, וכשהבנים הולכים בדרכי האבות, הרי שכבר כאן בעולם הזה אדם אוכל את פרי עמלו, וממלא בזה את צרכו, וזהו 'לכם' – לכל צרכיכם.

והחינוך צריך להיות דווקא 'על פי דרכו' ולא על פי הדפוס שאנו רוצים שהרי הגמ' בסוכה דף ל"ו אומרת 'גדלו בדפוס ועשאו כמין בריה אחרת' פסול!! והסביר רש"י שעושה לו דפוס (תבנית) כשהוא קטן, ונותנו בתוכו במחובר, וגדל כמידת הדפוס. למדנו מכאן א. שצריך לתת לו לגדול על פי דרכו ב. האב והמחנך שהוא דומה ברעיון לאתרוג אסור שיתאים את עצמו לרוח המנשבת בתוך העדה הרוצים לעיתים לגדלו בדפוס ולעשותו כמידתם, כי הדרך לתקן כובע ולהרחיבו למידת הראש היא, להרחיב את הכובע, ולא לתקן את הראש שיהיה ראוי למידת הכובע. וכמו שנא' בשמות ל"ג 'העל את העם' כלומר לא שתדמדמד ממדרגתך עבורם, רק העל אותם אליך. וכמסופר על מחנך שבחודש תשרי היה פונה לעסוק ב'אתרוגים' והזכיר עצמו בפרוס חודש תשרי לפני הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע. אמר לו הרבי, דע, לא רק בחודש תשרי, אלא בכל השנה כולה הנך מתעסק ב'אתרוגים' (כינוי לחפץ שמתעסקים בו בזהירות בעדינות ומחשיבים כל יחיד ויחיד) היינו בחורים יקרים, נשמות טהורות שיש להתעסק עם כל אחד מהם בזהירות ושמירה, בעטרת חשיבות ודקדוק לא פחות מההתעסקות עם האתרוגים. וכמו באתרוגים כך הבחורים - יש טובים יותר וישנם פחות טובים, זה הכלל, סוחר טוב ובקי במלאכה מכיר ויודע כשמוצא על האתרוג 'בלעטל' (כינוי לכתם) כיצד לגרד ולהסירו, אם מגרדים במומחיות בזה הוא מהפך את האתרוג ליפה עיניים וטוב רואי, אבל מי שאינו מכיר באמנות זו הרי הוא מגרד מידי חזק ופוסל את האתרוג עד שאי אפשר לתקן... וכיוון לומר שאחריות גדולה בידו, בידו להפוך כל בחור ל'יופי' או לאידך לפסלו ח"ו

כי צריך לזכור ששמו של האתרוג בתורה הוא 'פרי עץ הדר' ומדוע נקרא שמו 'הדר' על שום שדר משנה לשנה על העץ. וזה בא לומר לנו כי מן הראוי שהלב יהיה יציב, והכוונות רצויות לאורך זמן. שלא כמו העלים החיצוניים אשר מתחלפים ומחליפים פניהם משנה לשנה. אלא כפרי עצמו ההולך וגדל, ביציבות ובהתמדה, להיות הולך ומוסיף משנה לשנה להתעלות ולהתרומם בעבודת ה' בכל לבו בעקביות וביציבות.

ונזכור שבאתרוג 'פרי קודם לעליו' שבא לומר לנו שצריך מאוויו ומחשבתו של האב יהיו על הפירות!! והם יהיו קודמים לכל ענייניו, שיחנך אותם כדבעי, שיהיה פרי הארץ לגאון ולתפארת, פרי הדר קודש הלולים לה'.

כי הלכה היא בשו"ע ס' תרמ"ח שאתרוג שיש בו נקב מפולש פסול. יש מפרשים כפשוטו דהיינו שניקב מצד זה לצד זה ויש מפרשים שכיוון שניקב עד חדרי הזרע שהגרעינים בתוכו שזה כבר נקרא 'מפולש' ומכאן רמז נפלא לדברינו – השלימות זה דבר רצוי מאוד, אנו שואפים לכך בכל מאודנו. אומנם יתכן פה ושם 'חורים'... אך אלו עדיין לא פוסלים את האתרוג, אבל כאשר יגיע הנקב לגרעינים – הם הילדים – זה כבר פוסל את הכל. כי צריך שהילדים יהיו מוגנים מרוחות הפרצים המנשבות בין חומות היהדות ומבקשים להרוס הכל. אם נשכיל לשמר את הלב היהודי, את מבצרי היהדות לבל יחדרו הנקבים הללו עד הגרעינים, אזי יצאנו ידי חובתנו החינוכית. כי אנו חייבים לזכור שההלכה לגבי הדס היא 'יבשו רוב עליו של ההדס ונשתיירו בראש כל

בד משלושת הבדין קן אחד ובו שלשה עלין לחין, כשר. מרן 'החפץ חיים' לימד אותנו שעליו להיות דוגמת ההדס. כי הנה בדור תהפכות זה, כאשר רבים מבני ישראל יש בהם יובש ביהדות, וישנם לדאבון לב גם רבים שפרשו מדרך האבות ונשרו מהאילן ממנו ינקו את יהדותם. ומה חובתינו בימים אלה?? כדי לשמור את היהדות אנו זקוקים שלפחות אנחנו ה'עלים' הנותרים, הקו האחד שנשאר, יהיה כשר, קן שלא נשר

והוא ללא יובש, זה יציל את כל היהדות!!!

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com

חינוך לחיים

סוכות

"בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות. למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל"

פשוט וברור שחג הסוכות הוא חג החינוך שהרי מודגש שהתכלית היא 'למען ידעו דורותיכם'. וכידוע שזה ר"ת ילד - למען ידעו דורותיכם, ללמדנו שעיקר המחשבה אמורה להיות מכוונת אל הילדים, ומכאן נלמד פרקי חינוך.

'תשבו' כעין תדורו ומכאן שמצטער פטור מהסוכה, ומדוע דווקא בסוכה?? היות ובסוכות ישנה הדגשה על 'למען ידעו דורותיכם' החינוך לדורות הבאים, לא ניתן להנחיל מצווה בצער. בזמן של צער ובמצב של קושי לא ראוי לחנך, ונראה כי זה גם לא יועיל, כי תנאי בסיסי בחינוך לתורה ומצוות הוא להנחיל אותם בשמחה. אותו רעיון מובא גם בחג הפסח על הפס' 'והגדת לבינך ביום ההוא' דרשו את המילה 'והגדת' מלשון מגדים. שעיקר החינוך הוא לגרום שהבן ירגיש את המתקנות והתועלת העצומה שיש בעבודת ה'.

כך פירש הרב כהנמן זצ"ל את התפילה שאנו אומרים כל בוקר 'והערב נא את דברי תורתך בפינו... ונהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה' לכא' זה שתי בקשות נפרדות, אך מסביר הרב כהנמן שלא. זו תפילה אחת!! אנא ה' תן לי מתקנות התורה, וממילא נהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך, כי כך מעבירים תורה, באהבה!! האבא אוהב, וממילא בלי מילים מאהיב את התורה על בניו.

נמשיך - הפס' מתחיל בלשון נוכח 'בסוכות תשבו' ומסיים בלשון נסתר 'הושבתי את בני ישראל' לכאורה היה צריך לכתוב כי בסוכות הושבתי אתכם - לשון נוכח?? מסביר החפץ חיים כך, שהרי עיקר התכלית והתועלת שבלימוד דברי ימי עמנו, הוא ללמוד מדרכי אבותינו ולצעוד בעקבותיהם, ולכך רמז הכתוב בלשון ציווי 'בסוכות תשבו' קודם כל אתם, האבות עצמם, להורות להם שצריכים לשבת בסוכות ולקיים את המצווה כהלכתה. וזאת למה? 'למען ידעו דורותיכם' כי בקיום המצווה על ידי האבות ישנה תועלת גם לבנים הבאים אחריהם. וכך מתפרש הפס' 'בסוכות תשבו שבעת ימים' זה ציווי לדורות הראשונים, כלומר, אם תשבו בעצמכם בסוכות אתם ובניכם, אזי תגיעו לידי כך, שהדורות הבאים ידעו את כל קורות בני ישראל בצאתם מארץ מצרים. אך אם לא תקיימו את מצוות ישיבת סוכה, לא יועילו כל הלימודים והסיפורים אודות חג הסוכות, כי רק כשתשבו בפועל ותראו דוגמה אישית!! אז 'ידעו דורותיכם' רק אז ורק כך!!

ה'פני מנחם' ביאר בדרך רעיון את הגמ' בסוכה י"ד ששיעור מחיצה שנפרצה ופוסלת בה את הסוכה היא בשיעור 'כדי שיזדקק בה גדי בבת ראש' העניין בזה הוא, שהגדיים הם הילדים הרכים שיש ליהודי בביתו, כמו שאומרת הגמ' בברכות מ"ג 'גדיים שאמרתם נעשו תיישים'. ובסוכות שהוא הזמן של 'למען ידעו דורותיכם' צריכים שכל ילד וילד יבין את ענייני החג ומצוותיו, וע"כ אי אפשר להתיר את הסוכה במחיצה תלויה שהגדי נכנס בה. הגדי הילד הקטן אינו מבחין במחיצות לבודות ובמחיצות התלויות. הילד צריך לראות מחיצה בעיניו הגשמיות. וכל זמן שאין כאן מחיצה קבועה וארוכה, פסולה. משום שחסר בעיקר טעם המצווה של 'למען ידעו דורותיכם'.. כי כאשר רוצים לחנך ילד צריך להציב בפניו גבולות ברורים. אם הגדי הקטן שלנו יכול להוציא את הראש שלו, או בלשון אחרת, שהראש שלו יכול להיות במקום אחר, הרי שהמחיצות שלנו אינו המחיצות שיכולות לחנך ולקיים את המצווה 'למען ידעו דורותיכם'

חש"ו פטור מן הסוכה - אבל קטן שאינו צריך לאימו חייב בסוכה, ופלא הדבר שלמרות שאין הקטן מבין מביאים אותו לסוכה ומדוע? אין זאת אלא משום מציאות הקדושה שבסוכה נכנסת לתוך הילד ועושה בו רושם לעולם. וזה כמו שראינו בפר' וילך על מצוות הקהל הטף למה באים? ליתן שכר למביאייהם כי יש עניין שהטף יבואו לבית המקדש גם כשעדיין אינם בני חינוך כי עצם הדבר שנמצאים במעמד קדוש הדבר משפיע קדושה ויראת שמים עליהם ועל זה נותנים שכר למביאייהם.

ונסיים שיהודי יוצא מדירת קבע לדירת ארעי זה מלמדו שדרך היהדות היא הפשטות. וכמו שאמר רבי מאיר שפירא מלובלין על המשנ' בסוף סוכה במעשה בילגה שאמרה 'לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה ממנו של ישראל' אז אומר ר' מאיר בדרך צחות 'לוקוס לוקוס עד מתי אתה מכלה את ממנו של ישראל? ללמדנו לא להגרר לחיי מותרות מבלי להבחין כי כספנו הולך לזרים.. ואת זה כדאי לחנך כבר מגיל צעיר את הילדים. ילד - למען ידעו דורותיכם.

לע"נ אבי מורי ר' חיים ב"ר ישעיהו ז"ל

משה בירנבוים - birmoshe@gmail.com